

کارآفرینی در دانشگاهها

(مطالعه موردی)

بهاره ملکی

چکیده

به دلیل تحولات سریع اقتصادی، صنعتی و فرهنگی در چند دهه اخیر و نیاز کشور به تقویت ساختارهای دانایی محور و تولید ثروت از دانش، احتیاج به یک بستر سازی مناسب جهت تولید علم و فن به شدت احساس می شود. پرداختن به مقوله کارآفرینی و تربیت و آموزش دانش آموختگانی که دارای تواناییها و مهارتهای لازم برای راه اندازی یک کسب و کار مناسب باشند، از وظایف اصلی هر دانشگاه محسوب می شود که متأسفانه علاوه بر کمبود منابع انسانی در این زمینه، بدین منظور تعدادی از دانشگاههای ایرانی که این واحد درسی را ارائه می کنند و نیز تعدادی از دانشگاههای آمریکایی و اروپایی از لحاظ محتوای درسی، سر فصلها، روش تدریس، ارزشیابی دانشجویان مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته اند.

مقدمه

از نظر برخی از اقتصاددانان و صاحب نظران و دانشمندان مدیریت، موتور حرکت و رشد اقتصاد یک جامعه، کارآفرینان هستند که در محیطی رقابتی و در شرایط عدم تعادل (و نه تعادل ایستا) جامعه را به حرکت در می آورند و توسعه می بخشند. کلید موفقیت کارآفرینی، یافتن روشهای خلاقانه ای است که با به کارگیری فناوریهای جدید یا بازاریابی بهتر، سریعتر و کم هزینه تر، نیازهای مشتری را به نحو احسن برآورده می سازند. این به معنای تولید محصولات موجود با هزینه های کمتر یا ارتقای کیفیت آنها و یا به معنای ایجاد بازارهایی برای محصولات کاملاً جدید است.

کارآفرین با شناخت صحیح از فرصتها و استفاده از سرمایه های راکد امکاناتی را فراهم کرده و با سازماندهی و مدیریت مناسب منابع، ایده خویش را عملی می کند و علاوه بر آن نقش مهمی در تولید و اشتغال مولد» دارد.

به دلیل نقش و جایگاه ویژه کارآفرینان در روند توسعه و رشد اقتصادی و نیز تحولات اجتماعی، بسیاری از دولتها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه تلاش می کنند با حداکثر امکانات و بهره برداری از دستاوردهای تحقیقاتی، شمار هر چه بیشتری از جامعه را که دارای

کارآفرینی در سطح هیئت دولت است و با توجه به ماهیت فرهنگی، پژوهشی و آموزشی این امر، وزارت علوم و تحقیقات و فناوری به عنوان متولی مدیریت و سازماندهی کارآفرینی به عنوان رئیس این شورا تعیین شده است. در این راستا فعالیتهای مختلفی در جهت توسعه کارآفرینی در وزارتخانه های مختلف (وزارت کار و امور اجتماعی و یا وزارت تعاون) آغاز و معاونتها و یا دفاتر کارآفرینی در وزارتخانه های مختلف تشکیل شده است.

در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نیز طرح کارآفرینی دانشجویان (از چند سال پیش شکل گرفته است. دبیرخانه طرح کارآفرینی در سازمان سنجش کشور مستقر بود که هم اکنون در سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران قرار دارد.

بر این اساس در دانشگاههای کشور به منظور تربیت متخصصان شایسته و ایجاد توانایی کارآفرینی، در بیش از ۴۲ دانشگاه، مرکز کارآفرینی راه اندازی شده است و سیاست وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بر این است که حتی دانشگاههای غیرانتفاعی نیز دارای مراکز کارآفرینی شوند تا سیستم آموزشی را یاری کنند.

دلایل نیاز به درس کارآفرینی در دانشگاههای کشور

یکی از چالشهای پیش روی جوامع

ویژگیهای کارآفرینی هستند به آموزش در جهت کارآفرینی و فعالیتهای کارآفرینانه تشویق و هدایت کنند. کارآفرینان با مهارتی که در تشخیص فرصتها و موقعیتهای ایجاد حرکت در جهت توسعه این موقعیتهای دارند، پیشگامان حقیقی تغییر در اقتصاد و تحولات اجتماعی محسوب می شوند.

خوشبختانه در سالهای اخیر در کشور ما مقوله کارآفرینی مورد توجه قرار گرفته، با این وجود این مفهوم برای بسیاری از دست اندرکاران و افراد جامعه ناشناخته و غریب است. شاید به همین دلیل تاکنون برنامه ریزی و بستر سازی مناسبی در حوزه های اقتصادی، اجتماعی و نظام آموزشی کشور برای توسعه کارآفرینی به ویژه در دانشگاههای کشور صورت نپذیرفته است. در شرایط کنونی که اقتصاد کشورمان با مسائل و نارساییهای مهمی نظیر فرار مغزها، بیکاری (بویژه در فارغ التحصیلان دانشگاهها) کمبود نیروی انسانی متخصص، کاهش سرمایه گذاری دولت، عدم تحرک و رشد اقتصادی کافی روبروست، پرورش و آموزش کارآفرینان ارزش آفرین از اهمیت مضاعفی برخوردار است.

کارآفرینی در ایران

از مهمترین اقدامات برای توسعه کارآفرینی در کشور، تشکیل شورای مرکزی

جهت شناسایی فرصت‌های جدید و ایجاد توان پردازش ایده‌های نو کمک خواهد کرد.

- ایجاد توانایی ارزیابی اقتصادی از طرح تجاری
- ایجاد توان شناسایی تحولات در نیازهای جامعه
- درک مفهوم کارآفرینی در ارتباط با توسعه اقتصادی
- ایجاد و تقویت برخی بسترها و ظرفیتهای بالقوه برای مسائل علمی حل نشده، نیازهای کشور و ایده‌های نو
- تشویق و گسترش خلاقیت برای خلق کسب و کارها و مفاهیم کسب و کار جدید
- افزایش پویایی و بالا بردن قدرت تجزیه

منافع ملی - امری لازم و ضروری به نظر می‌آید.

به طور کلی دلایل نیاز به ارائه درس کارآفرینی را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

- تقویت ساختارهای دانایی محور در تولید علم و فن
- توجه به تولید علم و تولید ثروت از دانش
- ایجاد توان شناسایی نیازهای جامعه و تطبیق تخصص و تحصیلات
- ایجاد و پرورش فرهنگ کارآفرینی
- ایجاد توانایی کار گروهی
- بالا بردن توان ارزش آفرینی
- آشنایی با منابعی که به دانشجویان در

مختلف، دانش‌آموختگان فاقد تواناییهای فردی و مهارتهای لازم برای راه‌اندازی کسب و کار مناسب است. این امر، آماده سازی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را به وسیله توسعه فرهنگ کارآفرینی در آنان مسلم می‌سازد. آماده سازی در مورد کارآفرینی نبایستی بعد از فارغ‌التحصیلی باشد. بلکه این امر بایستی در حین تحصیل انجام شود و لازم است روح کارآفرینی در دانشگاهها پرورش داده شود.

در این راستا، بازنگری در رشته‌های دانشگاهی و سرفصلهای دروس آموزشی در تمامی مقاطع بویژه در دانشگاهها و تاسیس رشته‌های علمی بویژه علمی که خلاء آنها در کشور محسوس است - در جهت تأمین

دانشگاه‌های خارجی					نام سرفصل	ردیف
مریلند	آتاباسکا	بریتیش کلمبیا	پنسیلوانیا	استانفورد		
√			√	√	آشنایی با کارآفرینی	۱
√			√	√	خلاقیت و نوآوری	۲
√	√	√	√	√	ایده و فرصت	۳
		√	√	√	کارگروهی و مذاکرات	۴
			√	√	مدلهای کسب و کار	۵
			√	√	بررسی تجربیات موفقیت و شکست کارآفرینان	۶
			√		روانشناسی کارآفرین و انواع مختلف کارآفرینان	۷
√	√	√	√	√	آشنایی با مدیریت بازار	۸
√	√	√	√	√	آشنایی با مدیریت مالی و حسابداری	۹
	√				اقتصاد	۱۰
√					قوانین تجاری و حقوقی	۱۱
	√				واحد‌های کوچک	۱۲
√	√				تکنولوژی	۱۳
√			√		مدیریت تغییر و ریسک	۱۴
√				√	امکان‌سنجی	۱۵
		√	√	√	دعوت از کارآفرینان	۱۶
√	√	√	√	√	استراتژی	۱۷
		√	√		طرح تجاری	۱۸
√		√	√	√	پروژه عملی	۱۹

جدول ۱- سرفصل‌های درسی ارائه شده در دانشگاه‌های خارج از کشور

و تحلیل دانشجویان در شناسایی بازار، تکنولوژی، فرصتهای مالی و اقتصادی • شناسایی قوت و ضعف کسب و کارهای موجود، تجزیه و تحلیل فرصتها و تهدیدها و ارائه راهکارهای بهبود آنها.

بررسی مقایسه ای ارائه درس کارآفرینی در ایران و جهان الف) خارج از کشور

برای به دست آوردن محتوا، روش تدریس و ارزشیابی صحیح، برنامه درسی کار آفرینی در بیش از ۵ دانشگاه آمریکایی و اروپایی مورد بررسی قرار گرفته است: دانشگاههای استنفورد، پنسیلوانیا، بریتیش، کلمبیا، آتاباسکا و مریلند. پس از بررسیهای انجام شده در

دانشگاههای مذکور و مد نظر قراردادن سرفصلهای درس کارآفرینی در این دانشگاهها، می توان سرفصلهای درسی ارائه شده را در جدول (۱) خلاصه کرد:

از لحاظ نحوه ارائه درس به طور کلی در دانشگاههای بررسی شده، مشاهده شد که تاکید بیشتر بر مطالعات موردی، ارائه سمینار در کلاس به وسیله دانشجویان، کار گروهی، مشارکت در کلاس، تهیه یک طرح تجاری و دعوت از کار آفرینان برای ارائه مطالب بوده است.

در این دانشگاهها ارتقای مهارتهای فردی و گروهی، همگام با افزایش دانش نظری در نظر گرفته شده است.

نحوه ارزشیابی به صورت ترکیبی از امتحان میان ترم، امتحان پایان ترم، کار

گروهی (ارائه سمینار)، کار فردی (پاسخ به سوالات و امتحانات استاد) و مشارکت در کلاس، مورد توجه قرار گرفته است که تاکید بیشتر بر جنبه عملی قضیه و کار تیمی است. در برخی موارد امتحان پایان ترم به صورت «کتاب باز» برگزار می شود.

ب) داخل کشور
خوشبختانه تعداد دانشگاههایی که در ایران تصمیم به ارائه واحد درسی کارآفرینی به صورت واحد اختیاری، گرفته اند روبه رشد است و از این میان می توان به دانشگاههای تهران، صنعتی امیر کبیر، صنعتی شریف، تربیت مدرس، فردوسی مشهد، صنعتی اصفهان، علامه طباطبایی، شهید چمران اهواز و ... اشاره کرد.

به طور خلاصه می توان سرفصلهای

ردیف	نام سرفصل	دانشگاه های داخلی				
		صنعتی امیرکبیر	تهران	تربیت مدرس	صنعتی شریف	شهید چمران اهواز
۱	آشنایی با کارآفرینی	√	√	√	√	√
۲	خلافت و نوآوری	√		√	√	√
۳	کارگروهی و مذاکرات		√		√	
۴	مدلهای کسب و کار	√	√			√
۵	بررسی تجربیات موفقیت و شکست کارآفرینان	√	√	√		
۶	روانشناسی کارآفرین و انواع مختلف کارآفرینان	√		√		
۷	آشنایی با مدیریت بازار	√	√	√	√	
۸	آشنایی با مدیریت مالی و حسابداری			√	√	√
۹	اقتصاد	√	√			√
۱۰	قوانین تجاری و حقوقی		√	√	√	
۱۱	واحد های کوچک				√	
۱۲	تکنولوژی				√	
۱۳	مدیریت تغییر و ریسک	√		√	√	
۱۴	امکان سنجی		√	√	√	
۱۵	دعوت از کارآفرینان	√		√	√	
۱۶	استراتژی				√	
۱۷	طرح تجاری	√	√	√	√	
۱۸	پروژه عملی	√		√	√	

جدول ۲- سرفصل های درسی ارائه شده در دانشگاه های داخلی

شماره	موضوع در دانشگاه های داخلی	موضوع در دانشگاه های خارجی	وزارت علوم
۱	آشنایی با مبانی کارآفرینی	مقدمه و معرفی درس	آشنایی با تاریخچه
۲	آشنایی با تاریخ و مفاهیم کارآفرینی	ایده و فرصت	انواع کسب و کار
۳	روان شناسی کارآفرین	کارگروهی و مذاکرات	مبانی بازار و مدیریت بازار
۴	خلاقیت و نوآوری	خلاقیت و نوآوری	داستانهای موفقیت و شکست
۵	آشنایی با مبانی و انواع کسب و کار	مدیریت رشد کسب و کار	امکان سنجی
۶	آشنایی با بازار و مدیریت بازار	بازاریابی و مباحث مربوط	چارچوب طرح کسب و کار
۷	داستانهای موفقیت و شکست کارآفرینان	استراتژی	محاسبات کسب و کار
۸	ثبت و تاسیس شرکتها	کارآفرینی جهانی	مراحل ثبت و تاسیس شرکت
۹	کلیات و قوانین	قوانین، اخلاق و حق مالکیت معنوی	مبانی اقتصاد و قوانین تجاری
۱۰	مهارتهای کارآفرین	مدیریت تکنولوژی و مباحث مربوط	تجربیات موفق کارآفرینی
۱۱	اقتصاد	نقش کارآفرین در اقتصاد	مهارتهای کارآفرینی
۱۲	مدیریت مالی و سرمایه گذاری	تامین منابع مالی	برنامه ریزی و سازماندهی کسب و کار
۱۳	امکان سنجی	مطالعات موردی	راه اندازی کسب و کار، تولید، کنترل کیفیت و کنترل کیفیت و کنترل هزینه ها
۱۴	تهیه طرح تجاری	تهیه طرح تجاری	بازاریابی، فروش، ارتباط با مشتری
۱۵	مصاحبه با کارآفرین	مصاحبه با کارآفرین	

جدول ۳ - جمع بندی سرفصلهای درسی ارائه شده در داخل و خارج از ایران

<p>مشارکت دانشجویان</p> <p>- پروژه عملی و طراحی فرایندهای یک طرح تجاری یا امکان سنجی</p> <p>- استفاده از فیلمهای آموزشی و اسلاید</p> <p>- برگزاری کارگاههای آموزشی. □</p> <p>منابع</p> <p>1- Stanford University, Hi- Tech entrepreneurship Course Syllabus, 2005-2006</p> <p>2- The University of Pennsylvania, Entrepreneurship Course Syllabus, Fall 2006</p> <p>3- The University Of British Columbia, Course Syllabus (Entrepreneurship and new Venture Creation, Preparing the business Development Plan), Winter2006</p> <p>4- Athabasca University, Entrepreneurship Course Syllabus, 2006</p> <p>5- University Of Maryland, introduction to entrepreneurship Course Syllabus, 2003</p> <p>● بهاره ملکی: کارشناس ارشد MBA از دانشگاه کارلتون</p>	<p>کشور مورد توجه قرار گرفته است.</p> <p>ج (جمع بندی</p> <p>با توجه به تمام موارد گفته شده در دو بخش قبل، سرفصلهای مشترک در اکثر دانشگاههای ایران و خارج از کشور، به طور جداگانه در جدول (۳) دسته بندی شده اند که می تواند مبنای تهیه سرفصلهای درس کارآفرینی و محتوای آن در دانشگاههای کشور باشد.</p> <p>به طور کلی علاوه بر موارد گفته شده، راهکارهای زیر می تواند ما را در رسیدن به اهدافمان یاری کند:</p> <p>- استفاده از مدرسان مجرب و توانا برای ارائه این درس (یکی از مهمترین عوامل موفقیت)</p> <p>- ایجاد تیم های کار گروهی و نیز آنالیز و تجزیه و تحلیل کار سایر تیمها</p> <p>- مقالات و مطالعات موردی</p> <p>- دعوت مهمانان کارآفرین به کلاس و</p>	<p>درسی ارائه شده در دانشگاههای داخلی را در جدول (۲) مشاهده کرد:</p> <p>در اکثر موارد این واحد به صورت درس اختیاری ۳ واحدی شامل ۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی طراحی شده است که بخش عملی آن شامل تهیه و تکمیل یک طرح تجاری است.</p> <p>نحوه تدریس بدین صورت است که این درس توسط یک، دو یا سه استاد متناسب با محتوای مواد درسی، ارائه می شود و در بعضی موارد از یک کارآفرین برای سخنرانی و ارائه مطلب دعوت به عمل می آید.</p> <p>نحوه ارزشیابی معمولاً به صورت امتحان میان ترم، پایان ترم و تهیه طرح تجاری در قسمت عملی است.</p> <p>لازم به تذکر است که وزارت علوم نیز در ارتباط با درس کارآفرینی سرفصلهایی ارائه داده است که در قسمت جمع بندی، در کنار سرفصلهایی ارائه شده در داخل و خارج از</p>
--	---	---